

О.Б.Шляхов (Дніпропетровськ)

II НАУКОВІ ЧИТАННЯ, ПРИСВЯЧЕНІ ПАМ'ЯТІ ПРОФЕСОРА А.М.ЧЕРНЕНКА «ПИТАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ТА РОСІЇ»

24 квітня 2009 р. в Дніпропетровському національному університеті ім. Олеся Гончара відбулися II наукові читання з проблем політичної історії України і Росії, присвячені пам'яті відомого вітчизняного вченого й педагога, д-ра іст. наук, багатолітнього декана історичного факультету А.М.Черненка (1926–2000 рр.). Безпосереднім організатором читань виступила кафедра української історії та етнополітики ДНУ, яку з 1980 по 1990 рр. очолював Анатолій Михайлович.

Основний напрямок фахових інтересів професора А.М.Черненка торкався вивчення політичної еміграції й її діяльності, розробки основних проблем демократичної революції 1905–1907 рр. Особливо слід виділити дослідження ним української національної ідеї, її значення для формування та утвердження відповідної свідомості. Свою наукову роботу А.М.Черненко органічно поєднував з активною організаторською і педагогічною діяльністю. Чимало викладачів Дніпропетровського національного університету пройшли школу лекторської майстерності Анатолія Михайловича; багатьом із них саме професор Черненко відкрив шлях у велику науку. Природно, що нині українські дослідники беруть активну участь у читаннях, присвячених ученому. Так, окрім великої групи істориків із різних вищих навчальних закладів Дніпропетровська, в них взяли участь науковці із Запоріжжя, Миколаєва й Дніпродзержинська.

Усього на наукових читаннях було представлено 19 доповідей та повідомлень. Із вступним словом до їх учасників звернувся проректор ДНУ, д-р іст. наук, проф. *В.В.Іваненко*, який наголосив на актуальності й важливості проведення подібного заходу, підкресливши вагомий внесок професора А.М.Черненка в розвиток української історичної науки, його роль у вихованні нової генерації вітчизняних учених.

На пленарному засіданні було заслухано 6 доповідей. Так, д-р іст. наук *О.Б.Шляхов* докладно проаналізував причини виникнення в Російській імперії на початку ХХ ст. політичної кризи, приділивши особливу увагу цивілізаційному чиннику, ступеню готовності основних верств населення, зокрема інтелігенції та робітництва Наддніпрянщини, сприйняти те нове, що несло із собою індустріальне суспільство. Канд. іст. наук *С.І.Поляков* зупинився на діяльності Закордонного центрального бюро груп сприяння РСДРП, особливостях статусу цього осередку політичної еміграції. Публікація *Л.Д.Троцького* на сторінках емігрантської преси початку ХХ ст. присвятив свою доповідь д-р іст. наук *О.І.Савченко*. Д-р іст. наук *В.К.Якунін* у виступі приділив увагу питанням дослідження в сучасній історичній літературі постаті В.Леніна, наголосивши на необхідності більш об'єктивно висвітлювати його діяльність. Підсумки реалізації Державної програми «Реабілітовані історією» на Дніпропетровщині були розкриті у ґрунтовній доповіді д-ра іст. наук *В.В.Іваненка*. Інтерес присутніх викликав виступ д-ра іст. наук *В.С.Савчука*, в якому було проаналізовано політичну й освітню діяльність ректорів Дніпропетровського інституту народної освіти в 1920-х рр.

Подальша робота наукових читань проходила у двох секціях. Серед повідомлень, котрі були заслухані на першій секції, особливий інтерес викликала доповідь, яку підготували д-р іст. наук *С.І.Світленко* та студент історичного факультету *В.Д.Дацук*, присвячена постаті В.К. Дебогорія-Мокрієвича, його ролі у розвитку національно-визвольного руху в Україні. Привернув увагу присутніх і виступ канд. іст. наук *О.С.Козирева*, в котрому проаналізовано основні етапи у взаємодії Київського й Женевського осередків «Комітету 12-ти» Старої громади. Реакцію політичної еміграції на репресії проти студентського руху в Росії у 1901 р. висвітлив канд. іст. наук *Ю.І.Коломоєць*. Канд. іст. наук *Г.М.Жниш* порушив питання про захист інтересів молоді у програмах українських політичних партій на початку ХХ ст. Проблему стосунків КП(б)У з партією українських лівих есерів (боротьбистів) у контексті розвитку Української революції в 1919–1920 рр. було висвітлено канд. іст. наук *О.В.Іщенко*. Логічним її продовженням стало повідомлення доц. *К.В.Познанської*, яка зупинилася на питаннях політичної загибелі партії соціалістів-революціонерів в Україні, причинах, що обумовили її поразку. Подія внутрішньопартійного життя у РКП(б) початку 1920-х рр., зокрема порівняльному аналізу криз 1921 та 1923 рр., було присвячено виступ студентки історичного факультету ДНУ *О.Ю.Коломоєць*.

Низка доповідей і повідомлень, представлених на другій секції, стосувалася питань реформ та революцій в історії українського й російського суспільства. Так, канд. іст. наук *О.В.Михайлюк* зупинився на термінометодологічному аспекті проблеми співвідношення модернізаційних процесів і революцій у Російській імперії. Інтерес присутніх викликали питання боротьби катеринославської поліції з революційним рухом в останній третині ХІХ ст., котрі порушила аспірантка *Д.В.Коротенко*. В спільній доповіді канд. іст. наук *І.В.Толстих* та канд. іст. наук *Ю.М.Чекушиної* було висвітлено діяльність делегатів ХVІІ з'їзду ВКП(б) від Дніпропетровщини, зроблено спробу простежити їх подальшу долю. З повідомленням, у якому розглянуто питання кадрової політики в державно-партійному керівництві УРСР у повоєнне десятиліття, виступив канд. іст. наук *О.В.Бойко*. Кількісні й якісні зміни в професійно-виробничій структурі працівників колгоспного виробництва у контексті суспільно-

політичних процесів під час хрущовської «відлиги» простежив канд. іст. наук *О.Ф.Нікілев*. Аспірантка *Н.С.Захарова* присвятила свій виступ співпраці колишніх радянських республік із Радою Європи у питаннях розвитку історичної освіти, зробивши спробу порівняти досягнення в її реформуванні в Україні та у Російській Федерації.

На заключному спільному засіданні керівники секцій підбили підсумки їх роботи, ухвалили відповідні рекомендації. Широкий спектр питань, котрі обговорювалися на Других наукових читаннях, присвячених пам'яті професора А.М.Черненка, зацікавлене їх обговорення і дискусії на пленарному й секційних засіданнях у черговий раз продемонстрували важливе значення вивчення актуальних проблем політичної історії України та Росії. Матеріали виголошених доповідей і повідомлень будуть надруковані в наступному випуску збірника наукових праць кафедри української історії й етнополітики ДНУ «Проблеми політичної історії України».

В.В.Тельвак (Дрогобич), В.П.Педич (Івано-Франківськ)

III МІЖНАРОДНА КОНФЕРЕНЦІЯ «ІСТОРІЯ – МЕНТАЛЬНІСТЬ – ІДЕНТИЧНІСТЬ»

8–9 жовтня 2009 р. в місті Лодзь (Польща) відбулася III Міжнародна конференція «Історія – ментальність – ідентичність», організована спільними зусиллями однойменного міжнародного (в основі своїй польсько-українського) дослідницького колективу (співголови – професори *Є.Матерницький* і *Л.О.Зашкільняк*), Міждисциплінарної групи досліджень над історією традиції та історичних міфів (Лодзь), кафедри історії історіографії Лодзинського університету й лодзинського відділу Інституту національної пам'яті. Головною темою цієї вже третьої зустрічі польських та українських гуманітаріїв* було обрано міфи і стереотипи в історії Польщі й України XIX і XX ст. У роботі форуму взяла участь понад 40 учених, у тому числі 15 – з України. Географія його учасників була доволі широкою: польські дослідники прибули з Варшави, Жешува, Познані, Гданська, Кельц, Любліна, Катовіц, Щецина, Вроцлава. Українські учасники конференції представляли наукові осередки Києва, Львова, Дрогобича, Івано-Франківська, Острога, Рівного, Полтави, Тернополя, Черкаса, Кривого Рога, Бердянська.

Із привітальним словом до учасників конференції звернувся господарі форуму: декан історико-філософського факультету Лодзинського університету проф. *З.Анусик*, директор інституту історії цього навчального закладу проф. *М.Нартонович-Кот*, директор лодзинського відділу Інституту національної пам'яті *М.Друзка*, керівник Міждисциплінарної групи досліджень над історією традиції та історичних міфів проф. *С.Питлас*, а також завідувач кафедри історії історіографії Лодзинського університету проф. *Р.Стобецький*.

Перше пленарне засідання відбулося на тему ролі міфу у сучасній гуманістиці з особливим акцентом на історичній науці. Як головні доповідачі виступили: з української сторони професори *Л.Зашкільняк* (Львів) і *В.Тельвак* (Дрогобич), із польської – *Є.Матерницький* (Жешув), *В.Вжосек* (Познань) та *С.Новиновський* (Лодзь).

Друге пленарне засідання, присвячене проблемам додання й творення міфів в історіографії, відбулося у звичному форматі заслуховування доповідей та їх подальшого обговорення. Було продискутовано виступи проф. *А.Вежбицького* (Варшава) «Міф слов'янщини у польській історіографії XIX століття», доц. *І.Куцога* (Тернопіль) «Польща в українській галицькій історіографії XIX століття: міф про цивілізаційну зраду слов'янства», професорів *В.Масенка* (Черкаси) «Міфологізація образу Богдана Хмельницького в українській історичній думці й національній свідомості XIX–XX століття» і *Р.Стобецького* (Лодзь) «Юзеф Пілсудський та його місце у національному імагінаріумі поляків».

Далі дослідники розійшлися по секціях, де було розглянуто низку конкретних історіографічних проблем. На першій секції «Поляки й українці щодо культу національних героїв» було обговорено доповіді професорів *І.Колесник* (Київ) «Ідентичності Миколи Гоголя: міфи і реальність», *Е.Коко* (Гданськ) «Образ русинів-українців у працях Францішка Равіти-Гавронського», доктора *М.Сикорської-Ковальської* (Лодзь) «Микола Ганкевич – герой двох народів», професорів *Г.Вуйцик-Лаган* (Кельце) «Пілсудський та Україна на сторінках шкільних видань тридцятих років XX ст. Причинок до культу маршалка» й *З.Анусика* (Лодзь) «Феномен Івана Мазепа в польській історіографії XIX і XX століть».

На другій секції, названій «Між міфом, легендою та стереотипом», виступили проф. *В.Пусь* (Лодзь) «Міф промислової революції в польській історіографії», доктор *М.Іванська* (Лодзь) «Місто й міський простір у свідомості жителів Лодзі межі XIX–XX ст.», канд. іст. наук *Л.Лазурко* (Дрогобич) «Інтелектуальне коло «Квартальника історичного» львівської доби: творення культу національних героїв» і доктор *К.Блаховська* (Варшава) «Повернення до Матері?» – інтерпретація приєднання Галицької Русі до Корони в польській історіографії XIX ст.».

Другий день форуму розпочало пленарне засідання, присвячене польсько-українським дискусіям щодо міфу про українське козацтво. Вони розгорнулися довкола доповідей проф.

* *Звіт про попередню конференцію див.: Зашкільняк Л.О. II Міжнародна конференція «Історія – ментальність – ідентичність» // Укр. іст. журн. – 2009. – №1. – С.232–234.*